

A. Červinka a kolektiv: Práce a volný čas
Praha 1966, Nakladatelství politické literatury, 182 str.

Publikace vychází z výsledků první etapy řešení výzkumného úkolu „Tendence vývoje volného času a jeho využití“. Za cíl si klade formulaci stanoviska k některým důležitým otázkám pracovního dne, času mimopracovního a času volného. Zdůrazňuje přitom nutnost řešit národohospodářské problémy spojené se zkracováním pracovní doby, úsporami mimopracovního času a rozšiřováním volného času; jsou to hlavně nutnost urychlování vědeckotechnického pokroku, růstu produktivity práce a národohospodářské efektivnosti.

První kapitola uvádí marxistickou teorii volného času a kritizuje teorie buržoazní sociologie. Připouští však, že četné studie buržoazních sociologů přinášejí kromě cenného faktického materiálu i zajímavé teoretické postřehy — např. práce Joffre Dumazediera.

V Československu zjistily výzkumy rozsah volného času u mužů a žen. Ženy mají podle všech výzkumů k dispozici necelou polovinu volného času mužů; přitom ani rozsah volného času mužů není pokládán za uspokojující. Autoři konstatují, že existující rozsah i struktura volného času u nás je v rozporu s životními potřebami občanů, a proto že je nutno jednak rozsah volného času rozšířit, jednak změnit jeho strukturu. K tomu účelu je třeba zkrátit pracovní dobu. Publikace rýsuje perspektivy zkracování pracovní doby v našem státě. Jako nejvýhodnější formu navrhuje přechod ze šestidenního pracovního týdne na pětidenní pracovní týden při osmihodinových směnách, což podrobně odůvodňuje.

Zdrojem růstu volného času je však nejen zkracování pracovní doby, nýbrž i omezení dosavadní neefektivní spotřeby času v mimopracovní době. Ve druhé kapitole autoři podrobně analyzují problémy různých činností tvořících hlavní náplň mimopracovní doby a uvádějí možnosti jejich řešení. Změny by měly nastat 1. v životním prostředí od struktury osídlení až po byty, bytovou kulturu, vybavení bytu a vybavení domácnosti, 2. v dopravě, zvláště v dopravě do zaměstnání a zpět domů, 3. v obchodě, 4. ve stravování, 5. ve službách.

Způsobem využití volného času se zabývá kapitola třetí. Podrobně uvádí, jak se na volném čase našich občanů podílí vzdělávání, účast na řízení a správě společenských záležitostí, aktivní odpočinek (tělovýchova, sport, turistika, manuální a zájmové práce a činnosti, aktivní duševní odpočinek, rozvíjení společenských a přátelských vztahů), jaký je vztah volného času a péče o zdraví a jak se vzájemně ovlivňuje volný čas a cestovní ruch.

Tři speciální okruhy problémů volného času v Československu analyzuje poslední kapitola. První okruh problémů je *tendence vývoje volného času na Slovensku*, kde početnost rodin, nižší ekonomická aktivita obyvatelstva, nižší stupeň rozvoje služeb, osídlení a struktura bytové výstavby způsobují

určité specifické zvláštnosti. Druhým problémem je *volný čas v zemědělství*. Pracovní doba zemědělců má specifickou strukturu (v rostlinné výrobě sezónnost, v živočišné výrobě nevhodný pracovní režim), pro kterou nemohou pracovníci v zemědělství trávit svůj volný čas způsobem obvyklým v jiných odvětvích a která je jedním z důvodů malé přitažlivosti práce v zemědělství pro mladé lidi. Autoři analyzují podmínky života na vesnici, zdůrazňují jejich odlišnost od způsobu života ve městech a zdůvodňují tak zvláštní členění volného času i u nezemědělských obyvatel vesnice. Třetí okruh problému je *volný čas mládeže*. Naše mládež má kvantitativně mnoho volného času (v nezemědělských domácnostech asi 50 hodin týdně), většinou ho však nevyužívá účelně. Podle výzkumů by si mládež přála ve volném čase hlavně sportovat a trampovat, ale nemá k tomu vždy dostatek možností. Na druhém místě je kulturní činnost, v níž však převládá u mládeže tendence „nechat se bavit“. Projevuje se určitá nechuť k vzdělávání se, klesá zájem mládeže o politiku. Kolektivní způsob zábavy, mladými preferovaný, naráží na nevyhovující způsob organizovaného života v dětských a mládežnických organizacích. Proto autoři uvažují, jak využití volného času mládeže zlepšit.

Závěr knihy obsahuje kromě literatury tabulky o využití volného času podle statisticky rodinných účtů z roku 1960 a 1961.

V. R.

Helena Švarcová: Populace

Praha 1966, Nakladatelství politické literatury, 252 str.

Úvod definuje demografii a její úkoly a seznamuje čtenáře s populační problematikou. V první kapitole autorka probírá a kritizuje buržoazní populační teorie. Z biologických teorií věnuje pozornost zvláště malthuzianismu a neomalthuzianismu; dále uvádí teorie bioorganické, teorie principu výživy v populaci, jakož i teorie psychosociálních motivů. Charakterizuje soudobou buržoazní demografii v období od první světové války a její úsilí o syntézu a teoretickou koncepci. Z moderní buržoazní demografie probírá dvě teorie, a to teorii stadií a teorii populačního optima. Teorie populačních stadií byla přijata populační sekci OSN jako základ pro stanovení populačních typů jednotlivých světových oblastí; světová populace byla rozdělena do čtyř hlavních typů s dalšími podskupinami. Autorka uznává určitý přínos této teorie v postžení obecnějších souvislostí, avšak upozorňuje na její slabiny v praktickém využití. U druhé probírané moderní buržoazní teorie, teorie populačního optima, která vychází z vyjádření optimálního vztahu mezi počtem obyvatel a velikostí plochy, jež je k dispozici, uvádí autorka její historické předchůdce, např. Platóna, Machiavelliho, i moderní zástupce, např. Fairchilda, Carr-Saundersa aj. Podrobně probírá názory francouzského demografa A. Sauvyho, jehož kritika této teorie ji současně dále rozvíjí.